

Statenvragen over de Expression of Principles van Yara en Dow Chemical

Colijnsplaat, 31 augustus 2023

Vragen ingevolge artikel 44 reglement van orde aan het college van Gedeputeerde Staten van Inez Flaming en Gerwi Temmink (beide PvdA-GroenLinks) en Wouter Versluijs (D66).

Toelichting:

In het kader van de voorgenomen maatwerkafspraken voor verduurzaming hebben DOW Benelux en Yara nu als eerste stap een 'Expression of Principles' (EoP) ondertekendⁱⁱⁱ. De provincie Zeeland is, naast de ministeries van EZK en IenW, één van de tekenende partijen.

De verduurzaming van de industrie is noodzakelijk voor het behoud van werkgelegenheid in de verdere toekomst. Tegelijkertijd vinden we het belangrijk dat subsidies doelmatig en efficiënt worden ingezet en de gemaakte afspraken realistisch maar ook ambitieus zijn. Wij hebben hierover de volgende vragen:

Vragen met betrekking tot beide EoP's:

1. Een belangrijke doelstelling van de maatwerkafspraken is om boven de gestelde CO₂-reductiedoelstellingen voor 2030 additionele milieuwinst te realiseren, zowel op het gebied van broeikasgassen, stikstofuitstoot, watergebruik, circulariteit, omgevingskwaliteit etc. In 2021/2022 hebben beide bedrijven hun eigen plannen (Climate Road Map of stappenplan) gepresenteerd om de CO₂-doelstellingen voor 2030 te realiseren. In hoeverre zijn in de EoP's extra acties opgenomen die verder gaan dan de eerder gepresenteerde eigen plannen van Dow en Yara? En welke acties zijn dat dan concreet?
2. Zowel Dow als Yara profileren zich als grote werkgever voor de regio. Kan GS garanderen dat alleen overheidsmiddelen en subsidies worden ingezet voor de verduurzamingsprojecten als de bedrijven ook garanderen nog op dezelfde schaal te opereren qua werkgelegenheid vanaf 2035? Graag een toelichting.
3. De EoP's van beide bedrijven lezen voor een deel als promotiebrochure, met allerlei claims over de duurzaamheid en maatschappelijke waarde van de bedrijven. Acht de provincie de EoP's wel het geschikte document voor bedrijfspromotie? Kan de provincie zich vinden in de wijze waarop Yara en Dow zich in het EoP in positieve zin willen profileren? Graag een toelichting.
4. De maatwerkafspraken dienen de verduurzaming van de grote bedrijven: Dow, ZR en Yara te verdiepen en te versnellen. Bedrijven moeten daarom een visie hebben op weg naar klimaatneutraliteit en circulariteit. Heeft de provincie als participant en verantwoordelijke

partij in de maatwerkafspraken ook een eigen verduurzamingsvisie voor de grote bedrijven, en zo nee, waarom niet? Is zij bereid zo'n visie alsnog op te stellen? Graag een toelichting.

5. CCS wordt gezien als een op relatief korte termijn (binnen 3 jaar) beschikbare techniek om grootschalig CO₂ op te bergen in lege gasvelden onder zee. CCS vormt daarbij de sleuteloplossing in de huidige plannen van Yara en DOW om in 2030 aan de CO₂doelstellingen te voldoen. Veel (inter)nationale CCS projecten hebben echter te kampen met beleidsmatige barrières, technologische uitdagingen en achterblijvende prestaties, waardoor ze aanzienlijke vertragingen dreigen op te lopen of zelfs de hele levensvatbaarheid ter discussie staatⁱⁱⁱ.
  - a. Is GS op de hoogte van tegenvallende ontwikkelingen bij belangrijke CCS-projecten?
  - b. Zijn de verwachtingen voor de ontwikkeling van de CCS capaciteit wel realistisch, gezien de moeizame ontwikkeling van CCS-projecten?
  - c. Hebben Yara en DOW een plan B achter de hand wanneer de ontwikkeling van de capaciteit voor CCS achterblijft bij de verwachtingen?
6. CCS is een tijdelijke oplossing en moet zijn afgebouwd voor 2050. Welke concrete plannen hebben Dow en Yara om CCS weer af te bouwen? Wat is het tijdpad?
7. Zowel Dow als Yara vragen om significante investeringen van de overheden in infrastructuur als elektriciteitsnetwerk en waterstof 'backbone'. Deze infrastructuur is allicht nodig om de industrie te kunnen laten verduurzamen, maar zal ook economische voordelen opleveren voor de bedrijven. Dow bijvoorbeeld vraagt om een 360kV aansluiting in Terneuzen, maar zal daarna zijn faciliteiten kunnen elektrificeren en daardoor grote hoeveelheden waterstof kunnen verkopen als product. In hoeverre worden de bedrijven geacht mee te betalen aan deze infrastructuurprojecten wanneer dit in de toekomst ook economisch voordeel voor de bedrijven oplevert?

Vragen met betrekking tot EoP Yara:

8. In paragraaf 1.6 van de EoP staat: *"Yara Sluiskil underpins that this Expression of Principles and mentioned targets and possible measures do not take into account the potential impact of intended policy measures such as announced in the "Kamerbrief over voorjaarsbesluitvorming Klimaat", dated 26 April 2023 and thereafter, implementation of which could change Yara Sluiskil's options for additional CO₂ reduction in this EoP"*. Dit leest als een grote disclaimer vooraf. Zoals elk ander bedrijf in Nederland heeft Yara te maken met veranderende wetgeving en beleid. Met deze disclaimer geeft Yara in feite aan dat de 'Maatwerkovereenkomst' en al zijn voordelen gebaseerd zijn op het beleid van voor april 2023 en eventuele wijzigingen in beleid of wetgeving daarna niet meer van toepassing zijn op de toekomstige overeenkomst. Is dit inderdaad de bedoeling van deze paragraaf en zo ja, waarom hebben overheidspartijen hiermee ingestemd?
9. In paragraaf 1.7 staat *"Parties acknowledge that the use of fossil-based Carbon Capture and Storage (CCS) is a transitional technology that plays a part in achieving negative emissions to offset hard-to-abate emissions."* CCS is echter geen technologie om negatieve emissies te verkrijgen, maar om geproduceerde CO₂ op te slaan (en veroorzaakt zelf ook enige emissies, zie vraag 6). Kan deze feitelijke incorrectheid in de intentieovereenkomst en maatwerkafspraken worden gecorrigeerd?

10. Yara zal in de komende jaren nog op grote schaal gebruik maken van aardgas voor de productie van ammoniak. Een deel van de vrijkomende CO₂ zal vanaf 2025 afgevangen en gecomprimeerd worden en met schepen getransporteerd worden naar onderzeese opslagvelden voor de kust van Noorwegen. Het gaat om 800.000 ton CO₂ op jaarbasis. Hoeveel CO₂-uitstoot wordt er in dit proces extra uitgestoten? Wat betekent dit voor de Scope 1,2 en 3 uitstoot van Yara?
11. Yara wil geleidelijk overstappen naar de productie (of de import) van groene ammoniak, waarbij gebruikgemaakt wordt van groene waterstof die verkregen wordt uit elektrolyse van water met groene stroom (wind of zon). Heeft Yara concrete plannen of afspraken met partijen gemaakt voor de levering van de groene stroom voor het maken van de groene waterstof? Met welke partijen, welke hoeveelheden en per wanneer zou de levering ingaan?
12. Eén van de opties voor Yara is om groene ammoniak te importeren (of juist te exporteren).
  - a. Wat betekent dit voor het aantal te verwachten extra scheepvaartbewegingen (ammoniaktransporten) op de Westerschelde in de komende tien jaar?
  - b. Hoe verhoudt dit zich tot het provinciaal- en Rijksbeleid op het terrein van externe veiligheid?
13. In Milieuprogramma 2023-2027 staat de doelstelling dat in 2030 de helft van de grondstoffen die in Zeeland wordt gebruikt hernieuwbaar moet zijn^{iv}. In de EoP staat dat Yara de ambitie heeft om in de toekomst meer gebruik te maken van circulaire grondstoffen. Dit is echter niet concreet uitgewerkt.
  - a. Waarom is dit niet verder uitgewerkt?
  - b. Mogen we er vanuit gaan dat dit in de uiteindelijke Joint Letter of Intent ('JLoI') wel verder wordt geconcretiseerd?
  - c. Hoe verhouden deze weinig concrete voornemens zich tot het beleid van de provincie Zeeland op het terrein van de circulaire economie?
  - d. Wat wordt nu de concrete bijdrage van Yara in het bereiken van de provinciale doelstellingen op het terrein van de circulaire economie?
14. In de EoP wordt het versnellen van de transitie naar een meer duurzaam voedselproductiesysteem als belangrijke doelstelling genoemd. (p.9)
  - a. Hoe ziet de provincie de toepassing van synthetische stikstofkunstmest in een duurzaam voedselsysteem?
  - b. Waarom is **het streven** van Yara voor de ontwikkeling van organische meststoffen, groene meststoffen en winning van nutriënten uit afvalstromen niet verder uitgewerkt?
  - c. Welke concrete plannen heeft Yara hiervoor uitgewerkt?
  - d. Welke garanties zijn er dat Yara hier echt werk van gaat maken?
  - e. Mogen we er vanuit gaan dat de provincie zich inspant dat dit in de uiteindelijke Joint Letter of Intent ('JLoI') wel verder wordt geconcretiseerd?

15. In de media is gepresenteerd dat Yara haar uitstoot in 2030 met 90% wil hebben teruggedrongen^v. In het persbericht van Yara lezen we echter *“De fabriek stootte in 1990 nog 5,2Mton broeikasgassen uit. In 2020 was dat 3,3Mt en binnen enkele jaren moet dat 1,8Mt zijn.”* Dat is dus geen 90% maar 65% reductie. Waar komt de claim van 90% reductie vandaan?
16. Als de doelen in deze EoP zijn gehaald blij er nog steeds 1,8 mton aan CO₂ uitstoot over. Welke concrete plannen zijn er om dit voor 2050 naar 0 terug te brengen?
17. Onlangs legde de provincie Zeeland een bezwaar van milieuorganisatie Mobilisation for the Environment (MOB) naast zich neer, ondanks dat een onafhankelijke adviescommissie MOB in het gelijk stelde^{vi}. MOB wil dat Yara minder ammoniak gaat uitstoten. De provincie had de legitieme keus kunnen maken om het advies van de commissie te volgen en de normen voor Yara aan te scherpen. In plaats daarvan gaat de provincie actief op zoek naar argumenten om het advies *niet* te volgen. Kan GS toelichten hoe het EoP van Yara zich verhoudt met een verwachte aanscherping van de uitstoot van ammoniak als de nieuwe Omgevingswet (en dus de aanscherping in het Besluit activiteiten leefomgeving) in werking treedt?
18. In de beslissing op bezwaar lezen we: *“MOB wijst erop dat de algemene norm uit het Activiteitenbesluit (de emissiegrenswaarde) binnen afzienbare termijn fors omlaag zal gaan. MOB stelt dat, voor zover deze norm niet van toepassing is op Yara, dit betekent dat de grootste ammoniakuitstoter van de provincie Zeeland niet de maatregelen hoeft te treffen die veel kleinere bedrijven binnenkort wel moeten treffen, en tot wel tien keer meer kan blijven emitteren dan algemeen aanvaardbaar wordt geacht. Een benadering vanuit ongelijkheid is volgens MOB passender.”*^{vii}
 GS reageert hierop door erop te wijzen dat de regels nog niet zijn ingegaan en dat er een gelijk speelveld moet zijn voor kleine en grote bedrijven. Hoe verhoudt zich dit “gelijk speelveld” met het feit dat Yara als grootverbruiker voor haar gasprijs al sinds jaar en dag veel minder hoeft te betalen dan kleine bedrijven?
19. Yara is een grootverbruiker van industriewater gewonnen in het waterwingebied bij Hulst. De kwaliteit van de natuur in het waterwingebied gaat momenteel erg achteruit en in een tussenuitspraak heeft de rechtbank GS opgedragen om een onderzoek uit te voeren naar de effecten van de waterwinning op de natuur in het gebied en zo nodig de voorschriften voor waterwinning aan te passen. Dit kan grote gevolgen hebben voor de beschikbaarheid van water voor Yara. Is de reductie van waterverbruik door recyclage voldoende om de inname van industriewater uit het waterwingebied te elimineren, dan wel zeer sterk te reduceren?

Vragen met betrekking tot EoP Dow:

20. Ten opzichte van 1990, het referentiejaar, zal Dow / Elsta zelfs na uitvoering van de CCS projecten meer CO₂ uitstoten in 2030 vergeleken met 1990. Ook als ELSTA, wat in 1990 nog niet bestond, buiten beschouwing gelaten wordt is de CO₂-emissie reductie van 1,7 Mton/jr slechts een emissiereductie van 45% terwijl het klimaatakkoord om een reductie in de Industrie vraagt van 59%. Dow voldoet daarmee niet aan de verwachtingen zoals vastgelegd in het klimaatakkoord. Echter, in de EoP wordt gesteld dat de projecten van Dow meer CO₂ uitstoot reduceren dan verwacht kan worden. Waarop is dit gebaseerd ?

21. Dow zal volgens de EoP een reductie van 10% realiseren van de NOx uitstoot. Het is vastgesteld dat sommige van de stookinstallaties op het Dow terrein niet voldoen aan de eisen gesteld in de EU (Best Beschikbare Techniek, BBT). Dit leidt onder andere tot een hogere uitstoot van stikstof en de Inspectiedienst voor Leefomgeving en Transport (ILT) had daarom geadviseerd om in de nieuwe omgevingsvergunning voor Dow voorwaarden op te nemen om deze fornuizen te laten voldoen aan BBT in de komende jaren. Ook diverse milieuorganisaties hadden hierop aangedrongen, maar desondanks is GS afgeweken van het advies en de verzoeken en heeft geen eisen gesteld om BBT te implementeren in de toekomst in deze installaties. Hoe zal Dow de 10% NOx reductie realiseren en zal zij dan wel voldoen aan de BBT eisen die in de EU gelden voor stookinstallaties ?
22. Aangezien Dow t.a.v. NOx uitstoot van zijn stookinstallaties momenteel niet voldoet aan de eisen van de EU en Nederland zou het onredelijk zijn als de overheid subsidies geeft om deze stookinstallaties aan te passen. Kan GS garanderen dat de aanpassingen ten behoeve van de stookinstallaties niet gesubsidieerd worden (gedeeltelijk) uit overheidsmiddelen ?
23. Nederland en ook Zeeland heeft een doelstelling om in 2030 50% hernieuwbare grondstoffen te gebruiken. Dit is ook als doelstelling opgenomen in het Milieuprogramma van de Provincie dat vorig jaar is goedgekeurd. Hoe kan deze doelstelling gerealiseerd worden als Dow en Yara daar niet aan bijdragen ? Hun grondstoffen, aardgas en olieproducten zijn immers volledig fossiel en zonder een significante reductie van het gebruik van fossiele grondstoffen van deze bedrijven is de doelstelling voor Zeeland niet te realiseren.
24. De plannen voor reductie van NOx uitstoot en waterhergebruik zijn niet gedefinieerd en hebben geen targets. Wanneer worden doelstellingen op deze punten concreet gemaakt ?

ⁱ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2023/07/11/expression-of-principles-yara> ⁱⁱ

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2022/12/06/expression-of-principles-dow> ⁱⁱⁱ

<https://reneweconomy.com.au/problems-at-two-ccs-success-stories-cast-fresh-doubt-on-the-technology/?s=08>

^{iv} <https://www.zeeland.nl/sites/default/files/digitaalarchief/ZEE2300030.pdf> , pagina 7

^v <https://www.omroepzeeland.nl/nieuws/15716642/yara-sluiskil-tekent-inteneverklaring-met-overheid-wil-90procent-minder-uitstoten-in-2030>

^{vi} <https://www.omroepzeeland.nl/nieuws/15732740/provinciebestuur-zit-volgens-milieclub-op-schoot-bijkunstmesabrikant-yara>

^{vii} https://www.zeeland.nl/sites/default/files/2023-07/Beslissing_op_bezwaar_Mobilisaon_Environment_0.pdf

^{viii} <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/lijs-met-100-grootste-ammoniak-uitstoters-telt-90veebedrijven~bfe80b23/>